

Nr 297.

Godkänd av första kammaren den 5 juni 1920.

Godkänd av andra kammaren den 5 juni 1920.

Riksdagens skrivelse till Konungen angående statens medverkan till meddelande i större omfattning än nu sker av insikter i ekonomiska och näringsorganisatoriska ämnen.

(Första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 23.)

(Andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 11.)

Till Konungen.

Inom riksdagen har av åtskilliga motionärer framställning gjorts i syfte att utredning måtte komma till stånd om, i vad mån och på vad sätt staten kunde medverka till, att under och efter skolstadiet insikter i ekonomiska och näringsorganisatoriska ämnen måtte kunna systematiskt meddelas i större omfattning än som nu i allmänhet skedde.

Motionärerna hava i sin motion berört en fråga av synnerligen stor betydelse. Erfarenheterna från särskilt de senare åren hava gjort det allt mera klart, att samhället måste ställa större krav på varje enskild medborgares förmåga att hjälpligt kunna överblicka och förstå de betingelser, som äro nödvändiga förutsättningar för ekonomiskt framåtskridande. Skall det allmänna ekonomiska läget kunna förbättras, måste tydligen var och en göra sitt till, för att en förnuftig enskild och allmän hushållning vidmakthålles och de bästa möjliga ekonomiska resultat vinnas. Men denna tingens ordning åstadkommes ej, utan att kunskaper i ekonomiska ämnen äro till finnandes hos folkets stora flertal, som genom

den allmänna rösträtten erhållit ökat inflytande i allmänna värv och direkt eller indirekt kommer att vara medansvarigt i den sociala och ekonomiska utvecklingen.

Det råder emellertid, som motionärerna säga, »en ganska stor enighet om att vårt folks ekonomiska skolning är alltför svag.» Tyvärr har intresset för ekonomiska frågor ej varit så synnerligen stort, vilket också förklarar, att man vid bedömandet av ekonomiska ting ofta hellre låter sig ledas av gängse vanföreställningar än av hänsynen till de ekonomiska lagar, efter vilka allt produktivt handlande måste rätta sig.

Emellertid torde man kunna spåra ett tilltagande intresse för upplysning och utbildning i dessa ämnen. Såväl diskussionen i pressen som den ökade efterfrågan på föreläsare och lärare i ekonomiska frågor utgöra tydligen vittnesbörd därom. Motionärerna torde därför också hava uttalat en allmänt erkänd mening, då de påyrka ett verksammare ingripande från statens sida för systematiskt kunskapsmeddelande på detta område. Riksdagen kan således fullt och helt ansluta sig till syftet med förevarande motion.

De ämnen, vari motionärerna önska att undervisning skall meddelas i större utsträckning än nu sker, äro allmänna ekonomiska och näringsorganisatoriska. Om de senare yttras i motionen.

»Vad som nu främst måste eftersträvas inom allt vidare kretsar av folket är bättre kunskap om våra huvudnäringars och mera betydande industrigrenars allmänna förutsättningar i form av inhemska och utländska råvaror, kraft- och bränsletillgångar, avsättningsmöjligheter inom eller utom landet, konkurrens-, frakt-, tull- och traktatförhållanden m. m.

Det är uppenbarligen ett allmänt intresse, att de speciella kunskaper och färdigheter, som de inom ett företag anställda var på sitt arbetsområde besitta, förenas med en från ensidiga klassynpunkter möjligast fri överblick av och en viss förståelse för de förhållanden, under vilka företaget arbetar.»

Motionärerna avse sålunda yrkesteknisk och yrkesekonomisk undervisning, kompletterad med ekonomisk-geografisk och statistisk upplysning. Undervisning i dessa ämnen borde också vara synnerligen ägnad att hos de i respektive yrke eller industri anställda väcka förståelse för och skänka överblick över arbetsbetingelserna inom vederbörande näringsgren.

Riksdagen kan emellertid ej underlåta att dessutom peka på betydelsen av, att kunskaper meddelas i allmän ekonomilära eller national-ekonomi. Det torde nämligen ej alls vara tillfyllest, att undervisning

enbart meddelas i näringsorganisation och ekonomisk geografi. Skall en ekonomisk bildning kunna något så när grundläggas, torde, så långt tiden det medgiver, undervisningen även böra ingå på de allmänna ekonomiska lagarna om prisbildning, produktion, distribution, handels- och betalningsbalanser, konsumtion o. s. v. Utan att vederbörande lärjungar kunna fatta det väsentliga av de ekonomiska lagarnas natur och verkningar, torde de heller knappast kunna erhålla den överblick av och förståelse för sin närings arbetsförhållanden, varom motionärerna tala.

De områden, som böra behandlas i en systematiskt uppgjord undervisningsplan i ekonomi, böra sålunda enligt riksdagens åsikt utgöras av näringsorganisation med ekonomisk geografi samt allmän ekonomilära.

De vägar, som enligt motionärernas mening härvid böra beträdas, äro huvudsakligen tvenne: undervisning i de nuvarande barn- och ungdomsskolorna samt i särskilda kurser för vuxna.

Vad då först *folkskolan* beträffar, torde emellertid elevernas ringa mogenhet och den redan nu hårt belastade timplanen lägga stora hinder i vägen för någon undervisning i specifikt ekonomiska ämnen.

Huruvida i samband med den inom folkskolan anordnade sammanfattande framställningen av Sveriges geografi — därvid största uppmärksamhet skall ägnas »åt fäderneslandets naturtillgångar och de näringar, för vilka dessa bilda grundval» — någon kunskap i ekonomiska ämnen skall kunna bibringas eleverna, beror till mycket stor del på lärarens förmåga att meddela undervisning däri, till vilken fråga riksdagen nedan i denna skrivelse återkommer.

Större möjligheter synas däremot finnas för, att ifrågavarande ämnen skola kunna bliva behandlade vid de nyligen beslutade påbyggnaderna på folkskolan.

Beträffande de *yrkesbestämda fortsättningsskolorna* synas motionärernas synpunkter redan nu vara till stor del beaktade genom den i planen för dessa fortsättningsskolor upptagna undervisningen i arbetskunskap. Detta ämne, som avser att omfatta bland annat grunderna för visst yrkes eller vissa grupper av yrken teknik jämte kunskap om däri använda råvaror och deras ursprung samt undervisning om arbetsprodukterna och deras spridning i marknaden ävensom meddelande av kunskap i bokförings- tekniska och nationalekonomiska ämnen, vilka sammanhännga med yrkeskunskapen, upptager nämligen hälften av hela undervisningstiden i dessa skolor, d. v. s. 180 timmar.

Går man därefter över till den kommunala yrkesundervisningen,

finuer man, att i *lärlingsskolorna* för hantverk och industri upptagas som obligatoriska ämnen »yrkeslära, yrkesekonomi samt yrkes- och arbetarlagstiftning», och i *lärlingsskolorna* för handel »handelsteknik, ekonomisk geografi med produktionslära, handelsrätt och nationalekonomi». Undervisningen i näringsorganisation och ekonomisk geografi har i det förra slaget av *lärlingsskolor* erhållit minst hälften av undervisningstiden eller sålunda minst c:a 100 timmar under vardera av de två årskurserna. Ämnet ekonomilära synes däremot ej komma till sin fulla rätt. Detta har nämligen inlagts som del i ämnet yrkesekonomi, men då undervisningen i detta ämne är utsträckt över två år med minst 6 timmars undervisning per vecka under 8—9 månader årligen, torde eleverna delvis hinna komplettera den muntliga undervisningen med egna studier och sålunda tillgodogöra sig ett för sin ålder ej föraktligt förråd av ekonomiskt vetande.

Vid undervisningen i *yrkesskolorna* torde även åtskilligt kunna göras i motionens syfte. Dessa skolor kunna omfatta bland annat dels yrkeskurser med fasta undervisningsplaner, avsedda att giva deltagarna i kursen en sammanhängande grundlig utbildning i samtliga eller flertalet av de ämnen, som äro av vikt för deras yrkesarbete, och dels ämneskurser, utgörande fristående lärokurser i olika läroämnen, bland vilka en var deltagare kan välja dem, som motsvara hans behov och önsknigar. Eleverna i dessa skolor skola antingen ha genomgått *lärlingsskola* eller ock fyllt 17 år, varför de måste anses mera mogna för ifrågavarande undervisning. Här synes det sålunda lämpligt att utredning förebringas om, på vad sätt staten skall ekonomiskt kunna stödja strävandet efter undervisning i de i motionen avsedda ämnena. Samma förhållande gäller i stort sett även de *ettåriga handelsskolorna*.

Den utredning, som berör dessa och andra yrkesskolor, torde lämpligen bära uppdragas åt skolöverstyrelsen, som ju har överinseende över yrkesundervisningen. I den mån det är möjligt torde därvid bära sökas utvägar för att öka antalet timmar för ekonomiska ämnen samt att bereda ämnet ekonomilära större utrymme i denna ämnesgrupp.

När det gäller att bibringa personer *över skolstadiet* kunskaper i ekonomiska ämnen, torde man i ej ringa utsträckning kunna lita till *de frivilliga folkbildningsorganisationerna*. Redan nu bedrivs ett relativt omfattande folkbildningsarbete i ämnet ekonomilära, dels i studiecirk-larna och dels genom de flyttande folkhögskolekurser, som anordnas i synnerhet av nykterhetsorganisationerna, dels av föreläsningföreningarna

och dels genom Arbetarnes bildningsförbund. Under arbetsåret 1918—1919 anordnade detta förbund över 400 föreläsningar, varav 35 procent behandlade ekonomiska ämnen. Tyvärr torde denna gren av folkets egen bildningsverksamhet ej kunna bedrivas i den utsträckning, som den förtjänar, emedan anslagen från det allmännas sida äro otillräckliga, samt svårigheter möta att erhålla föreläsare i dessa ämnen. Genom ett rikare tilltaget understöd i all synnerhet från statens sida torde enligt riksdagens mening ganska mycket kunna göras i detta avseende.

Det är naturligtvis ej möjligt för riksdagen att peka på alla de utvägar, som kunna stå till buds för ett framgångsrikt arbete på detta område. Bland olika möjligheter vill emellertid riksdagen hänvisa till de kurser, som anordnas med folkhögskolorna som centrum. Det synes ingalunda omöjligt, att, där lokala förhållanden ej lägga hinder i vägen, kurser på 3—4 veckor skulle kunna anordnas vid dessa skolor under den tid av sommarmånaderna, då uppehåll eventuellt äger rum i under visningen inom desamma. För att emellertid sådana kurser skola kunna realiseras, torde det vara alldeles nödvändigt, att rimliga anslag från statens sida stå till förfogande för anordnaren, vare sig denne utgöres av folkhögskolan, någon folkbildningsorganisation eller skolöverstyrelsen. Den senare myndigheten står ju redan nu som anordnare för fortbildningskurser för folkskollärare och torde väl med den erfarenhet, som vinnes vid dessa kursers anordnande, kunna utfinna de bästa formerna för kurser i här berörda syfte.

Riksdagen ser sig emellertid dessutom föranlåten att peka på ett av de mest aktiva hindren för att realisera ovan berörda planer, nämligen den stora bristen på lärare och föreläsare i ekonomiska ämnen. Även om allvarliga försök göres från olika håll för att sprida upplysning i dessa ämnen, torde de många gånger stranda på svårigheterna att anskaffa föreläsare. Det torde således, som ock motionärerna påvisa, vara nödvändigt att bibringa de blivande lärarna i olika skolor erforderliga kunskaper på området. Särskilt från denna utgångspunkt måste riksdagens beslut 1919 om utredning angående inrättandet av en professur i nationalekonomi även inom filosofiska fakulteten vid vartdera av universiteten i Uppsala och Lund hälsas med synnerligen stor tillfredsställelse och den förhoppningen knyts vid denna utredning, att den snarast möjligt måtte leda till positivt resultat.

Genom den senaste seminarieredformen 1914 har ämnet ekonomilära upptagits som fristående läroämne vid seminarierna. Undervisningen

hären har emellertid ägt rum så kort tid, att endast ett obetydligt antal av folkskollärarekåren i dess helhet varit i tillfälle att taga del däri. Det bör därför kunna sättas i fråga, om ej särskilda kurser i ekonomiska ämnen skulle kunna anordnas. Dessa torde då icke endast böra komma till stånd för lärare vid folkskolan och dess nuvarande påbyggnader, utan även för lärare vid läroverk och seminarier. Riksdagen tänker sig dessa kurser anordnade på ungefär samma sätt som de nu vanliga sommarkurserna: populärvetenskapliga, sociala och fortbildningskurser etc. I varje fall torde böra tagas under övervägande, huruvida ej ett större antal timmar kunde ägnas åt föreläsningar i ekonomiska ämnen vid dessa kurser. Det är visserligen sannt, att t. ex. folkskollärare ej hava några särskilda timmar anslagna för undervisning i dessa ämnen i folkskolan, men det torde säkerligen stå oemotsagt, att den lärare, som är hemma på detta område, bör kunna ge sina lärjungar en viss ekonomisk insikt i samband med den övriga undervisningen.

Riksdagen finner det sålunda vara av synnerligen stor vikt, att insikter i ekonomiska ämnen meddelas i större utsträckning än vad nu är fallet. Den utredning, som härför tarvas, torde emellertid till en del kunna uppdragas åt skolöverstyrelsen, som torde vara den lämpligaste myndigheten att handlägga frågan om undervisning i ekonomiska ämnen i de olika ungdomsskolorna. Vid denna utredning böra undersökas möjligheterna för att ge ekonomiska ämnen större utrymme på de nuvarande sommarkursernas program eller eventuellt inrätta särskilda kurser i ovan angivet syfte.

Det torde emellertid dessutom vara lämpligt, att utredningen i vad den avser vuxna personer verkställes i samband med den utredning om det frivilliga folkbildningsarbetets organisation, varom riksdagen i skrivelse den 29 nästlidne maj gjort framställning hos Eders Kungl. Maj:t. Om detta blir fallet, bör undervisningen i här ifrågavarande ämnen kunna systematiskt inarbetas i det folkbildningsprogram, nyssnämnda utredning avser att uppgöra.

På grund av vad sålunda anförts, får riksdagen hos Eders Kungl. Maj:t anhålla om utredning, i vad mån och på vad sätt staten kan medverka till, att under och efter skolstadiet insikter i ekonomiska och näringsorganisatoriska ämnen må kunna systematiskt meddelas i större omfattning än vad som nu i allmänhet sker.

Stockholm den 5 juni 1920.

Med undersätlig vördnad.